

Motion till riksdagen 2012/13:Fi283

av **Carina Ohlsson m.fl. (S)**

Välfärdens pengar ska gå till verksamheten

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lagstiftningen bör ses över för att garantera att offentliga medel som anslås till privat driven välfärd kommer brukarna till godo och att god kvalitet upprätthålls.

Motivering

Idag bedrivs majoriteten av Sveriges friskolor som aktiebolag, och de allra flesta går med vinst. År 2006 tillsatte den socialdemokratiska regeringen en utredning om ägandeformer för friskolor. Syftet var att undersöka möjligheten att begränsa vinstutdelning, samt huruvida skolor som drivs i vinstintresse skulle vara berättigade till offentliga bidrag. Den borgerliga regeringen stoppade utredningen innan den blev klar.

Det svenska systemet, som möjliggör att privata välfärdsföretag kan göra vinst på rena skattepengar, är relativt unikt internationellt sett. I Norge gäller som krav för de fristående skolorna att alla offentliga bidrag ska komma eleverna till godo. Aktieutdelning på vinst är inte tillåten och överskott ska tillbaka till utbildningsverksamheten. I Finland drivs skolorna av allmännyttiga samfund som inte får drivas för ekonomisk vinning. I Danmark får bara icke-vinstdrivande stiftelser vara huvudmän, inte aktiebolag, och en enskild huvudman får inte driva fler än en skola.

Våra nordiska grannländer har alltså system som garanterar att skattepengarna stannar kvar i välfärden. Detta innebär dock inte att dessa länder saknar valfrihet eller privata inslag i välfärden – tvärtom. Det är fullt möjligt att kombinera valfrihet med ett värnande av skattebetalarnas pengar.

Ett vanligt argument för privata inslag i välfärden är att det ska förbättra kostnadshanteringen; ökad effektivitet och konkurrens ska spara pengar åt

Fel! Okänt namn på

skattebetalarna. Men om detta är syftet är det helt uppenbart att dagens friskolesystem är felaktigt utformat. Skolpengen är en fast summa och i princip lika för alla. Det spelar ingen roll hur effektiv en enskild friskola är, de pengar som sparas går inte tillbaka till skattebetalarna. I bästa fall återinvesteras de i verksamheten så att eleverna får del av dem, men betydligt vanligare är att de blir till vinst som på olika sätt delas ut till ägarna, eller används för att expandera verksamheten utomlands. När kommunala skolor gör överskott går där emot resurserna undantagslöst tillbaka till kommunen. För skattebetalaren/brukaren är det alltså dyrare med friskolor än med kommunala skolor.

När ersättningen är lika för alla ligger den primära möjligheten att göra vinst i att spara in på kostnaderna. Den stora kostnadsposten i all välfärdsverksamhet är personalen. Därför är det inte förvånande att fristående skolor har både lägre personaltäthet och en lägre andel pedagogiskt utbildade bland sina anställda än kommunala skolor. På samma sätt ser det ut inom den privata hemtjänsten. Vinsterna som uppstår beror alltså på besparingar på personalen. De incitament som skapas av dagens ersättningssystem kan i högsta grad ifrågasättas. De är inte utformade för att uppmuntra hög kvalitet.

Riskkapitalbolagens intresse för den svenska välfärden är stort. Skälet till detta är bland annat att branschen inte är konjunkturkänslig, samtidigt som många verksamheter har långa kontrakt. Därutöver är lönsamheten mycket hög; statistik från SCB visar att lönsamheten i välfärdsföretag är avsevärt högre än andra företag. En investering i ett välfärdsföretag innebär alltså god avkastning och låg risk. En genomgång som DN gjorde 2009 visade att enbart de fem största vårdbolagen (varav fyra ägs av riskkapitalbolag) gjorde vinster på sammanlagt tre miljarder kronor år 2008.

Ett vanligt argument mot en begränsning av vinstutdelning inom den privat drivna välfärden är att det skulle vara praktiskt ogenomförbart. Våra nordiska grannländer visar att detta påstående är felaktigt. Ett exempel på hur lagstiftningen kan utformas är den norska privatskolelagen, som innehåller en formulering om att alla offentliga medel ska komma eleverna till del. Om någon anmäler en skola för att använda pengar till annat får Utdanningsdirektoratets tillsynsavdelning granska räkenskaperna. Man gör också kontroller på eget initiativ. För ett par år sedan blev friskolekoncernen John Bauer ålagd att betala tillbaka 2,9 miljarder norska kronor till staten. Skälet var att två skolor använt offentliga medel till att köpa orimligt dyra tjänster från bolag som skolcheferna kontrollerade. Den norska lagen är alltså utformad för att förhindra att skattepengar lämnar verksamheten, oavsett på vilket sätt det sker.

Det finns mycket kvar att göra innan alla är nöjda med den välfärd vi har. Vi vet att elever lämnar skolan utan fullständiga betyg, att äldre upplever att de inte får tillräckligt med stöd av hemtjänsten, att maten kunde vara bättre på äldreboenden, att det finns köer i sjukvården – exemplen är oändliga. Att i en sådan situation acceptera att skattepengar läcker ur välfärden, istället för att användas till att förbättra verksamheten, är fel.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 4 oktober 2012

Carina Ohlsson (S)

Carina Adolfsson Elgestam (S)

Hillevi Larsson (S)

Monica Green (S)

Eva-Lena Jansson (S)

Lena Sommestad (S)